

12.Шелест В.В. Методичний підхід до оцінки і забезпечення належного рівня фінансової безпеки довірчих товариств / В.В. Шелест // Актуальні проблеми економіки : науковий економічний журнал. – 2009. – №12. – С. 134-140.

13.Близнюк А.О. Аналіз загроз економічній безпеці підприємства з врахуванням галузевої специфіки його діяльності / А.О. Близнюк // Вісник Східноукр. нац. ун-ту ім. Володимира Даля. – Луганськ, 2012. – №1 (172). Ч.2. – С. 69-73.

14.Коваль З.О. Оцінювання надійності партнерських відносин з врахуванням стратегії комерціалізації інновацій у межах екосистеми / З.О. Коваль // Логістика : [збірник наукових праць] / відповідальний редактор С. В. Крикавський. – Львів: Нац. ун-т "Львівська політехніка". – 2011. – №706. – С. 93-99.

15.Євдокімов Ф.І. Узагальнююча оцінка фінансової складової рівня економічної безпеки підприємства // Научные труды Донецьк. нац. техн. ун-та. – 2002. – № 46. – С.7-12.

Отримано 22.03.2012

УДК 336.22

О.Є.ВЛАСОВА, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

ПОДАТКОВА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Розглядається поняття податкової безпеки підприємства та роль податкової стратегії. Запропонована класифікація видів податкової стратегії та визначена функціональні особливості організації податкової безпеки. Проаналізована сутність податкової оптимізації як одного з найбільш ефективних методів управління оподаткуванням.

Рассматривается понятие налоговой безопасности и роль налоговой стратегии. Предложена классификация видов налоговой стратегии и определены функциональные особенности организации налоговой безопасности. Проанализирована сущность налоговой оптимизации как одного из наиболее эффективных методов управления налогообложением.

The concept of tax safety of enterprise and role of tax strategy is considered in the article. Offered classification of types of tax strategy and certain functional features of organization of tax safety. The features of tax optimization are analysed as one of the most effective methods of management taxation.

Ключові слова: податкова безпека, податкова стратегія, економічна безпека, методи оптимізації.

Проблеми економічної безпеки останнім часом все частіше опиняються в центрі громадської уваги, стають предметом обговорення як представників різних областей наукового знання, так і владних структур. Загальноновизнаним є те, що економічна безпека є комплексною категорією, що визначає важко структуроване, багаторівневе явище громадського життя, яке по різному трактується для макро- та макrorівнів. Так, на рівні окремих суб'єктів господарювання економічна безпека розглядається як кількісна та якісна характеристика суб'єкта

господарювання, яка відображає його здатність реалізувати власні стратегічні економічні інтереси при певних зовнішніх умовах завдяки захисту від існуючих і потенційних загроз та використанню можливостей, що надає зовнішнє середовище [1]. Однією із найбільш суттєвих загроз є існуюча податкова система. Тому застосування різноманітних методик для організації та ведення роботи із забезпечення податкової безпеки підприємства є життєво необхідною компонентою його економічної безпеки.

Незважаючи на істотний науковий доробок, відчувається недостатність теоретичного дослідження з питань організації та методології управління податковою безпекою підприємства та комплексного застосування наявного інструментарію.

Метою дослідження є визначення місця та ролі податкової складової в системі фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Дослідження теоретичних та методологічних засад податкової безпеки підприємства зазвичай здійснюється через оцінку податкових ризиків і розгляд проблем податкової оптимізації в рамках впровадження податкового менеджменту на усіх рівнях, а також розгляду внутрішнього податкового середовища підприємства. Цим питанням приділена значна увага в роботах таких авторів як Ю.Б. Іванов [2], Т.М. Четова-Терашвілі, А.Г. Загородній, К.М. Блохін, Т.М. Чернякова, Б.А. Карпінський, Я.В. Литвиненко, Грачов О.В, Тищенко О.М. [1-5] та ін., в яких пропонуються заходи зменшення впливу податкових чинників, які не завжди узгоджені. Також, існує розбіжність думок щодо їх змісту, тлумачення, не кажучи вже про взаємозв'язок між собою, з економічною безпекою підприємства в цілому.

Проблема впровадження заходів забезпечення та управління податковою безпекою суб'єкта господарювання особливої актуальності набуває в сучасних українських реаліях, коли тиск на підприємства з боку податкових органів та інших державних структур є дуже великим. Це в умовах невизначеності політичної та економічної ситуації в країні виступає одним з визначальних факторів не тільки втрати підприємствами фінансової стабільності, але й підвищує ризик банкрутства. Усе це робить заходи з забезпечення податковою безпекою на одне з перших місць в рамках управління фінансово-економічною безпекою підприємства загалом.

Сутність податкової безпеки підприємства можна охарактеризувати, як фінансово-економічний стан платника податків, що забезпечує мінімізацію податкових ризиків, при якому з боку господарюючого суб'єкта повністю й вчасно сплачуються нараховані податки, а з боку

виконавчих і законодавчих органів забезпечується передбачені законом захист платника податків.

Зазвичай, коли мова йде про впровадження заходів податкової безпеки, в першу чергу звертаються до податкового менеджменту та його інструментарію. Метою керівника підприємницької структури у більшості випадків є отримання найбільшого прибутку. При цьому бажання отримати прибуток є сутністю підприємницької діяльності, незалежно від того, якими способами підприємство досягає цього – розширенням свого бізнесу або підвищенням його ефективності. Однак результатом повноцінної сплати податків є недостатній об'єм вільних грошових коштів, які залишаються у розпорядженні господарюючого суб'єкта та повинні спрямовуватися на самоінвестування та розвиток діяльності. Через це виникає нагальна необхідність в управлінні податковими платежами. За управління податками на підприємстві повинен відповідати кваліфікований фахівець, який має спеціальні знання та навички. Діяльність такої особи на підприємстві вважається корпоративним податковим менеджментом.

Слід зазначити, що впровадження корпоративного податкового менеджменту не єдиний захід зменшення впливу податкових чинників на господарську діяльність підприємства та таким чином забезпечення достатнього рівня податкової безпеки. Провідні науковці, такі як Ю.Б. Іванов, Т.М. Четова-Терашвілі, А.Г. Загородній, К.М. Блохін, Т.М. Чернякова, Б.А. Карпінський, Я.В. Литвиненко [2-4] та ін. також відзначали актуальність й інших заходів легального зменшення підприємством податкового навантаження. Зокрема, податкове планування, управління податковими потоками, податкова оптимізація (оптимізація податкових зобов'язань, оптимізація податкового навантаження), податкова мінімізація (мінімізація оподаткування, мінімізація податкових зобов'язань, мінімізація податкового навантаження), оптимізація податкового портфеля, податкова безпека бізнесу, податкова політика, оптимізація економіко-організаційного процесу оподаткування підприємств, оптимізація зовнішнього податкового середовища підприємств, управління податковими ризиками (податковий ризик - менеджмент), міжнародне корпоративне податкове планування, податкова стратегія підприємства, перевірка належної сумлінності щодо виконання податкових зобов'язань (Tax Due Diligence). Наведений перелік є далеко не вичерпним й залежить від податкової стратегії, що реалізується підприємством.

На нашу думку, «податкова безпека бізнесу» та «податкова стратегія» мають однакову мету. Проте досить часто податкову безпеку бізнесу в наукових джерелах відносять здебільшого до сфери діяльності

консалтингових агентств, вбачають її спрямованість на вирішення податкових спорів у суді та управління податковими ризиками. У свою чергу, податкова стратегія підприємства вирішує усе коло питань, що направлене на легальне зменшення впливу зовнішнього податкового середовища підприємства, від планування податків до їх фактичного зменшення, а також пристосування або відстоювання отриманої податкової вигоди перед податковими органами [5]. На нашу думку, обмеження податкової безпеки тільки сферою податкового адміністрування та спілкування з контролюючими органами є необґрунтовано вузьким розумінням цього терміну.

Обґрунтована податкова стратегія виступає інструментом, який допомагає знайти оптимальні варіанти виконання організацією обов'язків платника податків, що забезпечують зменшення податкових платежів в умовах дотримання вимог законодавства, а також дозволяє гармонізувати взаємовідносини підприємства і держави. На наш погляд, податкова стратегія повинна розглядається не тільки як один з компонентів фінансової стратегії організації, але як основа для визначення заходів, які в комплексі й формують систему його податкової безпеки. Такий підхід визначається наступними причинами:

1. Головні цілі податкової стратегії, якими виступають оптимізація податкових платежів і мінімізація податкових ризиків, входять в систему цільових установок, що підтримують досягнення головних цілей фінансової стратегії – забезпечення росту вартості компанії, що у свою чергу спрямоване на реалізацію її корпоративних стратегічних цілей. Досягнення оптимізації оподаткування господарської діяльності неможливе без застосування відповідних методик з управління податками, які є найбільш ефективними тільки в рамках комплексного застосування.

2. Для підприємства сплата податків – це зростання витрат і відтік грошових коштів, що повинно бути враховано при формуванні стратегії управління грошовими потоками фірми.

3. Збільшення масштабів бізнесу, як правило, супроводжується ростом податкових платежів. Вирішуючи задачу забезпечення фінансовими ресурсами, підприємство вимушене паралельно вирішувати іншу задачу – пошук шляхів, що дозволяють скоротити відтік грошових коштів, у тому числі і до бюджету. Це викликає ріст податкових ризиків, які, будучи частиною системи фінансових ризиків, потребують управління.

4. Українські суб'єкти господарювання несуть істотне податкове навантаження. В той же час з боку інвесторів і контрагентів все частіше висуваються вимоги по забезпеченню прозорості бізнесу. Тому в умовах конкурентної боротьби, що загострюється, і наявності обмежень в

можливості залучення позикових фінансових ресурсів потрібна ефективна і безпечна фінансова стратегія, що охоплює і сферу податкових сутунків.

5. На вітчизняних підприємствах обов'язки по управлінню податковими платежами виконує підрозділ, що входить до складу фінансової служби (чи головний бухгалтер).

Таким чином податкову стратегію підприємства можна визначити, як складову частину фінансової стратегії підприємства, що полягає у виборі найбільш ефективного варіанту сплати податкових платежів при альтернативних варіантах його господарської діяльності, та визначає зміст системи податкової безпеки підприємства.

Можна виділити чотири основні типи податкових стратегій, які незалежно від факту формального проголошення реалізуються підприємствами:

- стратегія максимальної податкової безпеки спрямована на абсолютне виконання вимог податкового законодавства на основі абсолютного визнання позиції податкових органів з усіх спірних питань. Вона дозволяє мінімізувати податкові ризики, але супроводжується максимальним податковим навантаженням, що не відповідає головній меті фінансової стратегії – збільшення ринкової вартості шляхом максимізації чистого прибутку, а також надає системі податкової безпеки підприємства формального характеру;

- стратегія ухилення від оподаткування виражається у свідомому порушенні податкового законодавства (спотворенні доходів і (чи) витрат, маніпулюванні нормами цивільного та податкового права при кваліфікації угод, несплаті податків та ін.). У її основі лежить використання методів, що знаходяться за межами правового поля, що не може бути прийнятним для організації, що будує стратегію розвитку, та сприяє «тінізації» діяльності;

- стратегія «пом'якшення» податкових наслідків припускає відмову від свідомо неправомірних угод і мінімізацію сумнівних господарських операцій. Фактично вона «балансує» між стратегією ухилення від оподаткування і стратегією податкової оптимізації. Порівняно з останньою генерує додаткові податкові ризики і може бути досить небезпечною. В рамках неї система забезпечення податкової безпеки набуває особливого значення, оскільки передбачає в першу чергу управління такими ризиками;

- стратегія податкової оптимізації проявляється в зменшенні величини податкових зобов'язань (чи перенесенні їх виконання на пізніші терміни), а також скороченні податкових ризиків за допомогою цілеспрямованих дій платника податків в рамках правового поля.

Стратегія використовує тільки правові методи оптимізації оподаткування, тому дозволяє управляти податковими платежами, забезпечуючи при цьому мінімізацію податкових ризиків. У цьому випадку застосування методів забезпечення податкової безпеки є найбільш ефективним для забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Слід зазначити, що у ряді випадків «податкова оптимізація» трактується як синонім «ухилення від оподаткування», хоча ці поняття принципово різні, в першу чергу, відносно застосування нелегітимних методів, які виключаються при побудові стратегії податкової оптимізації. Поняття «податкова оптимізація» нормативно не закріплене, що викликає цілий ряд проблем при його тлумаченні. На нашу думку сутність податкової оптимізації повинно розглядати через завдання, що вирішуються за її допомогою:

- забезпечення стійкого розвитку і зміцнення фінансової безпеки підприємства в стратегічному періоді;
- отримання додаткових конкурентних переваг як результату зниження податкового навантаження і (чи) її зміщення на пізніші періоди;
- формування іміджу добросовісного платника податків, що використовує виключно правові методи управління податковими платежами, що не піддає вкладення власників і інвесторів додатковим податковим ризикам.

До числа практичних рішень по формуванню стратегії податкової оптимізації відносяться: а) формування податкової облікової політики, що дозволяє зменшувати величину податкової бази по податку на прибуток в поточному податковому періоді і переносити навантаження на подальші періоди; б) скорочення витрат невиробничого характеру, які не можуть бути визнані для цілей обчислення податку на прибуток, і не дозволяють відшкодувати ПДВ; в) забезпечення ведення роздільного обліку по окремих товарах і видах діяльності, оподатковуваних ПДВ по різних ставках, що дозволяє обґрунтовано застосовувати різні ставки ПДВ; г) використання можливості застосування спеціальних податкових режимів з м'якшим податковим навантаженням; д) застосування усіх можливих податкових пільг і положень, що знижують податковий тягар, від яких у деяких випадках підприємство відмовляється з причин суб'єктивного характеру; е) проведення експертизи договорів організації з метою забезпечення їх юридичної чистоти і мінімізації ризиків; є) підвищення кваліфікації персоналу в області оподаткування.

Таким чином, на підставі вищевикладеного можна зробити наступні висновки: податкова безпека є одним з основних компонентів побудови ефективної системи економічної безпеки підприємства; перелік методик, що вона може використовувати для виконання своїх

завдань, залежить від податкової стратегії підприємства; стратегія податкової оптимізації дозволяє організації максимально ефективно використати фінансові ресурси, не порушуючи норм податкового законодавства; у рамках реалізації стратегії податкової оптимізації підприємству необхідно розробити систему рішень, що зважають на специфіку його діяльності і дозволяють понизити податковий тягар і податкові ризики.

1. Шемаєва Л.Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища: автореф. дис. ... д-ра екон. наук / Л.Г. Шемаєва. – К., 2010. – 39 с.

2. Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування : монографія / Ю. Б. Іванов, О. М. Тищенко, Г. М. Дорожкіна, О. Г. Зима, В. В. Карпова та ін.; за заг. ред. проф. Ю. Б. Іванова. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 448 с.

3. Економічна безпека підприємств, організацій та установ / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко та ін. – К.: Правова єдність, 2009. – 544 с.

4. Загородній А.Г. Податки та податкове планування підприємницької діяльності / А.Г. Загородній, А.В. Єлісєєв. – Львів: Центр бізнес-сервісу, 2003. – 152 с.

5. Глушенко О.О. Податкова стратегія підприємства як ефективний захід забезпечення його економічної безпеки : [Електронний ресурс] / Глушенко О.О. – Режим доступу: http://www.archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/215/knp215_41-44.pdf.

Отримано 26.03.2012

УДК 332.8 : 338.33

Є.М.КАЙЛЮК, канд. екон. наук, Ю.С.ПИЛИПЕНКО, І.М.КРИШТОПЕЦЬ
Харківська національна академія міського господарства

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІСЬКОГО ПАСАЖИРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ НА ПРИКЛАДІ М. ХАРКОВА

Проаналізовано актуальні проблеми функціонування міського пасажирського транспорту в м. Харкові та запропоновано перспективні напрямки його розвитку.

Проанализированы актуальные проблемы функционирования пассажирского транспорта в современном городе и предложены перспективные направления его развития в г. Харькове.

Analyzed the current problems in the functioning of public transport in the modern city and suggest promising directions of development in the city of Kharkiv.

Ключові слова: пасажирський транспорт, проблеми пасажирських перевезень, пасажирообіг, підприємство міського транспорту, транспортне обслуговування населення.

Роль міського пасажирського транспорту (МПТ) в житті сучасного міста важко переоцінити, адже нормальна діяльність міських суб'єктів господарювання та комфортне життя населення неможливі без забезпечення якісними транспортними послугами [1]. Актуальність даного питання обумовлена соціальною значущістю МПТ, наявністю значного